

HÂLİS'İN HİKMETLERİ

KEMAL ERARSLAN

Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi'nin XIX. cildinde Azîm Hâce'nin hikmetleriyle, Yesevî dervişlerinin hikmetlerinin yayınlanmasına başlanmıştı¹. Bu ciltte de Hâlis'in, gerek *Dîvân-ı Hikmet* yazmalarında, gerekse hikmet mecmualarında tesbit edebildiğimiz 19 hikmetini yayınlamaktayız².

Maâlesef Azîm Hâce gibi, Hâlis'in de hayatına âit herhangi bir mâlumata rastlamak mümkün olmadı³. Hikmetler şekil ve muhtevâ bakımından da birbirlerine çok benzediklerinden, metinlerden de bir istidlâlde bulunmak imkânsız gibidir. Yazma nüshalar oldukça muahhar olduklarından vezin, kâfiye ve ifâde bozukluklarını müstensihlere bağlamak daha isabetli olacaktır. Bu hususlar dip notlarında belirtildiği gibi, metne yapılan ilâveler de [] içine alındı.

Tesbit ettiğimiz 19 hikmetin 6'sı dörtlüklerle, 4'ü gazel, 5'i muhammes, 4'ü de çeşitli tarzlarda yazılmıştır. Bir kısmında "*Hikmet*" başlığı, bazılarında ise "*Kışşa-i İbrâhîm*", "*Kışşa-i Câber*" gibi husûsî başlıklar kullanılmıştır.

¹ *TDED*, İstanbul 1971, c. XIX s. 193-230.

² Hikmetleri derlediğimiz yazmaların tavsîfi: Caferoğlu nüshası (C): Sayın hocamın şahsî kütüphanesinde bulunan bu nüsha deri ciltli olup kağıdı krem renginde 489 sahifedir. Eb'adı ise 17x10,5 cm. dir. Yazısı talik olup, satır sayısı karışıktır. Yazmanın son tarafı hafifçe tahrip olmuştur. Yazmadan faydalanmam imkânını veren sayın hocama teşekkür borçluyum. *Türkiyat Ens. nüshası* (T): *Türkiyat Enstitüsü*'nde 2497 numarada kayıtlı olan bu nüsha aslında bir *Dîvân-ı Hikmet* nüshası olup "*Hikmet-i Hâce-i Ahmed-i Yesevî*" başlığını taşımaktadır. Cildi siyaha çalan lacivert karton kaplı olup 331 sahifedir. Kağıdı ince, aharlı ve sarı renklidir. Her sahifede 11 satır olup yazısı talikdir. Eb'adı 26,3 x 15 cm.dir.

³ Z. V. Togan, *Yesevîliğe dâir bâzı mâlumat* adlı makalesinde, Yesevî tarzında hikmet yazarların adlarını ve tesbit edebildiği hikmetlerinin miktarını bildirmektedir. Ancak bu listede Hâlis'in adı yer almamaktadır. (bk. *Fuat Köprülü Armağanı*, İstanbul 1953 s. 526-527). A. Caferoğlu ise, *Türk Dili Tarihi Notları*'nda, Hâlis'in sâdece adını zikretmekle yetinmiştir. (bk. *Türk Dili Tarihi*, c. II, İstanbul 1964, s. 86).

I

D 281

H i k m e t

1

D 282

Kim ki k rksa  h retni  az bıdın
Uol kii H k sarıġa bolur m yil
Kim H d mı rızasını kıluy dise
Ne bergenler rız  bolup bolur k yil

2

Kibr   hev  heveslerni uata k r
Bu k nġ lni  ad vetdin boata k r
Yağı s zge kulağ salıp iite k r
 h retni  arafıge kılur m yil

3

Taġla  arnı s yesinde bolay disenġ
Evliy lar r tbesini k rey disenġ
.....
Mağr m k yma eikinġge kilse s yil

4

D 283 C 3

 z iinġni  lmey turup  z nġ bit r
H t r nġġa  h retninġ iin kit r
 dem oġlı neçe yıllar g rda yatur
K r p turup boyun sunmas aġga c hil

5

 h retninġ ġamını yip kite k rgil
Laġid i re fer gatda yata k rgil
Yaėılıġnı kılıp anda ilte k rgil
Ara turmas aġa ini hem k b yil

1. C n shasında 1., 2. ve 3. d rtl kler yok ||

4.  z nġ] D  ziġ | h t r nġġa] D h t r nġa | neçe] D niçe | sunmas] D sunmay ||

5.  h retninġ] D  h retni | ġamını] D ġamın | D'de 4. mısra : "fer gat laġid i re yata k rgil" | yaėılıġnı] D yaėılıġlar ||

6

- D 284 Her kim munda öz işini bitürmese
Yahşı bolup yamanlığı yetürmese
Raḥmetidin Allāh özi luḫ itmese
Ḳolday - almas hem peygamber hem Cebrā'îl

7

- C 4 Cān demidin ferāgatda yata körme
Bu 'ömrüñni taḫı berbād ite körme
Dünyālıqğa āḫiretni sata körme
Mihribānlıq ḳılıp saḡa ol 'Azrā'îl

8

Ḥazretinḡde ḳorḳup yıḡlar Ḥāliḡ közi
Hem zāhirde hem bāḫında budur sözi
Tevbe ḳılıp bir yol saldı saḡa özi
Ḳudretinḡ bar her ne ḳılsanḡ sen özüñ bil

II

C 20

Ḥikmet

- 1 Aḫmed ü Maḫmūd u ḫabīb-i Ḥudā
İsmi Muḫammed şıfatı Muştafā
C 21 2 Kıydürüben ḫil'at-ı Levlāk aḡa
Minber bolup bu toḳuz eflāk aḡa
3 Yār[î] ḳılıp ḫıdmetige tört velî
Törti küllî irdi resül bülbüli
4 Şîr-i Ḥudā dir irdiler Fāḫime
Cüfti idi kenîzeki Fāḫime
5 İki imām rüz-i şehâdet güli
Gül yüziniñ Fāḫimedür bülbüli

6 her kim] D kiği | bitürmese] D büttermese | yamanlığı] D yamanlığın | yetür-
mese] D yetkürmese | Allāh] D igem | ḳolday almas] D قوله لمس ||

7 'ömrüñni] D 'ömrüñgi | taḫı] D taḳı | dünyālıqğa] D dünyālıqqa |

8 Ḥāliḡ] D sāyil | zāhirde] D zāhir | bāḫında] D bāḫın | budur] D boldur |
saldı s.] D s. saldı | ḳudretinḡ b.] D ḳudretinḡdür | sen... bil] D öziñ ḳılığ ||

II 2 Metinde "ki minber..." şeklindedir; bu durumda bir hece fazla olmaktadır.
"bolup" kelimesinin de vezin icabı "olup" şeklinde olması gerekir.

- 6 İki imām şîr-i Hudā gülşeni
Şah-ı ʿarab dir irdi öz rüşeni
- 7 İki imām irdi olar nūr-ı ʿayn
Şah Hasan birle imāmü'l-Hüseyn
- 8 Bir küni köp yıǵladılar Muştafā
Sordı anı şîr-i Hudā Murtaẓā
- 9 Aydı resül yahşısı işit yā ʿAlī
İki imām ravẓa behişt bülbüli
- 10 Ümmet ara çıkķusı bir bî-vefā
İki nebîremge kıılır köp cefā
- 11 Birge zehir bergüsidür birge tiǵ
Anda neçük ħalı keçerde dirîǵ
- 12 Berdi ħaber yıǵladılar Muştafā
Yüzlerini yerge sürüp Murtaẓā
- 13 Sordı uşol demde bolur men [mü] dip
Ĥükm-i Ĥudā birle tura men mü dip
- 14 Aydı resül bolsaq idi kāşki
Ĥükm-i Ĥudā andaǵ imes yā ʿAlī
- C 22 15 İmdi sözni işitip yā Murtaẓā
Kimge emān berdi felek bî-vefā
- 16 Fānī cihāndın hemimiz kitkü miz
Ĥükm-i Ĥudāǵa ne ʿilāc itkü miz
- 17 İki imām bir biridin er bolur
Yahşısı yaman kārını Allāh bilür
- 18 İki imām yıǵladılar bir küni
Bizge tüşer bolsa ġarîbhķ küni
- 19 Ol ki babamnıǵ ümmeti bolsalar
Bizge olar yārī server bolsalar
- 20 Bizler üçün kim ki çeker köp cefā
Tengri rızā bolǵusı hem Muştafā
- 21 Bizler üçün kim ki töker kaṭre yaş
Tanǵla yaşı bizni tapar ay kıuyaş

¹² Metinde : “ kıılurlar ”

¹⁶ Metinde : “ همیز ”

- 22 Bizler üçün kim ki nedāmet iter
Tanġla behišt bāġıda ol dem yiter
- 23 Bizge çeker kim ki cefā cevrler
Cennet ara asrar anı ħūrlar
- 24 Kim bölüşüp bizler üçün berse cān
Kırgüsidür cennet ara şol zamān
- 25 Bizge atap berse kişi bir direm
İki cihān körmegey hiç renc ü ġam
- 26 Bizge atap kim ki yutum su içer
Tanġla ħavz-ı kevser suydın içer
- 27 Nezr ü niyāz birle kişi yād iter
Cennet ara Tenġrim anı şād iter
- C 23 28 Kim ki ʿaķide birle iġlāşı bar
Dōst tutar tanġla anı çahār yār
- 29 Anġlanġız ey ümmet-i yā ħāş u ʿām
İki imām kıldı vaşıyyet tamām
- 30 Ĥālīş eger bolsa idi ol küni
Kılgay idi şarf anġa cān[ı]nı

III

Hikmet

- 1 Aldıġda kıyāmet bar ħāzır bola kör bende
Ol şāh-ı ʿadālet bar nāzır bola kör bende
- 2 Şākir bola kör bende zākir bola kör bende
Ger Ĥaķķa nażar kılsaġ vāşıl bola kör bende
- 3 Ey bende-i şermende mülevven şıfat sende
Kılnıġ kılı sen bende kemniġ kemi sen bende
- 4 Aşlıġge nażar kılsaġ ez āb-ı menī gende
Yalġançı beyān bende rüsvāy-ı cihān bende
- 5 Bî-nām u nişān bende ez ħāk-i siyeh bende
Rihlet küni bolġanda cāniġ seniġ tende

22 Metinde: ایتار

23 Metinee: "cefā vü c."

- C 24
- 6 'Ömrüñg küni batqanda bilmes özini bende
Yer aştığa koyğanda bî-çäre bolup bende
 - 7 Cennet tilese bende bî-'ilm ü 'amel qanda
Her kim ki 'amel kılsa her ne tilese anda
 - 8 Tā bende 'aziz cāndur her dem sañga mihmāndur
İmān çerāğın yandur tevbe kıla kör bende
 - 9 Pādşā qaşığa barsañg 'arziñgnı tamām aytsañg
Vaşlıñg[a] yeter bolsañg ğam ğuşşa kiter anda
 - 10 Maşşer küni bolğanda 'ādil şeh[im] sorganda
Bî-çäre bolup anda bilmes özini bende
 - 11 Ey Hāliş-i bî-çäre himmet pütesin bağla
Hāzır boluban yığla Hāknıñg nazarı bende

IV

Hikmet

- 1 İhlāş ile qopkıll seher pīrsiz cihāndın kitmegil
İstep meded andın taqı pīrsiz cihāndın kitmegil
- C 25 2 Bu yol hañar sen barmas[sen] çün-kim dili şād pāre sen
Āhır 'aceb' āvāre sen pīrsiz cihāndın kitmegil
- 3 Nefsıñg bolur düşmen sañga hırş ü heves mesken sañga
Kibr ü hevā reh-zen sañga pīrsiz cihāndın kitmegil
- 4 Tafkıll bu yolda fāzılıñg berme qolıñgdın hāşılıñg
Öpkil izin ol kāmiliñg pīrsiz cihāndın kitmegil
- 5 Oñşatma özüñg zāhide yoqtur bu işdin fāyide
Terk eylegil bu kâ'ide pīrsiz cihāndın kitmegil
- 6 Şoşbetde cān rāhat tapar pīrim diseñg 'aybıñg yafar
Haşır kün ilgiñg tutar pīrsiz cihāndın kitmegil
- 7 Köydür vücūd-ı aħkeriñg sayqal tapa dil cevheriñg
Dil baħrıdın al gevheriñg pīrsiz cihāndın kitmegil
- C 26 8 Derviş bolup dünyādın öt sin ğayrıdın köñül savut
Zākir bolup hūnābe yut pīrsiz cihāndın kitmegil
- 9 Bātin[ıñg] aç zāhir[ıñg] yum nefis ü hevā kılmaz hūcūm
Nāgeh yaqın kelse ölüm pīrsiz cihāndın kitmegil

- 10 Ten içre tut sen barıda ham kıl kıddini zârıda
Baş oynadı ışıq varıda pîrsiz cihândın kitmegil
- 11 Dilde kıyâmet vehmi yok tañla barurğa kol kuruq
Pîrsiz yörüp bolma savuq pîrsiz cihândın kitmegil
- 12 Pîr ehl-i âlem şahıdur zulmet tüniniñ mâhidur
Barçanıñ devlet h'âhı[dur] pîrsiz cihândın kitmegil
- 13 Râhatke yet miñnet kılıp heme durust fâ'at kılıp
Haq zikrini âdet kılıp pîrsiz cihândın kitmegil
- 14 Terk eylegil dünyanı sin kılma kuruq da'vâni sin
Hây ü heves gavğanı sin pîrsiz cihândın kitmegil
- C 27 15 Hû zikride cân tohmı bar bolğıl hemişe hüşıyar
Kalmas dilini içre gubâr pîrsiz cihândın kitmegil
- 16 Pîr ehlidür hâcet-revâ Hâliş bolma hevâ
İlğini tutar yevmü'l-cezâ pîrsiz cihândın kitmegil

V

C 30

Hikmet

- 1 Ey döstlarım fâ'atınıñ baht-ı devlet imes mü
Meşğül bolup dünyâğa âyn-ı gaflet imes mü
- 2 Tutup dünyâ berkini kılma kulluq terkini
Öter ömrüniñ tört küni sañğa nevbet imes mü
- 3 Meşğül bolğıl nedemge nâzır bol her qademge
Hâzır bol uşbu demge dem gânimet imes mü
- 4 Uluğ tutğıl himmetiniñ dîñğa şarf it gayretiniñ
Tende tartқан miñnetiniñ cânğa râhat imes mü
- 5 Dünyâ terkin itkenler dînni muhkem tutқанlar
Nefs hevâdın keçkenler âli-himmet imes mü
- 6 Bendelikdür sınığluq bolğıl iren tanuğluq
Boynuñ bolsa saluğluq hoş sa'âdet imes mü
- C 31 7 Evliyâlar şoñbeti bu âlemniñ cenneti
Vecd ü hâlet lezzeti uluğ ni'met imes mü
- 8 Şoñbet nisbet ummâni la'l u mercândur kâni
Bilseniñ anıñ beyanı ilm-i hikmet imes mü

10

Hasan Hüseyinîñ kanını tilep Fâtimedin aldı
 Ciger-güşelerininîñ da'vâsı andın saña kaldı
 Günehkâr ümmet kefaretdür didi yandı
 Muhammed Muştafâdın tañla sen ayırıp ğarîb kılma
 Heme ümmetni didârınğdın anda bî-naşîb kılma

11

Munîñ dik mihrîbânîk kılğan Aħmedge ne iş kıldınğ
 Eyâ ğâfil cefâ-keş ol Muħammedge ne iş kıldınğ
 Ğudânîñ emrini kılğıl farz sünnetni ne iş kıldınğ
 Ğabîbîñ Muştafâdın tañla sen ayırıp ğarîb kılma
 Bu 'âcizlerni didârınğdın anda bî-naşîb kılma

12

Biri Hû dir biri yâ hây dergâhınğdâ taķsîm kıl
 Bu 'aşıklar atı pirdin mahşerde taķdîm kıl
 Bülend himmetlerini 'arş-ı a'lâda muķaddem kıl
 Muħammed Muştafâdın tañla sen ayırıp ğarîb kılma
 Bu mużtarlarını didârınğdın anda bî-naşîb kılma

13

Bu 'aşıklar kırar halka ki rüsvâ körünür halkķa
 Ki meşel oħşaban berķķa munîñ dik yav halkķa
 Sülûki ğazret-i sultân Ğvâce Aħmed aytadur halkķa
 Muħammed Muştafâdın tañla sen ayırıp ğarîb kılma
 Heme bendenĝni didârınğdın anda bî-naşîb kılma

C 52

14

Tirigdür su bile balķ tirigdür Hû bilen 'aşık
 Ne kılğay fâcir ü fâsık imes dergâhıķa lâyıķ
 Egerçi bolmasa şâdıķ ki nevmîd kılma ay Ğâlîķ
 Muħammed Muştafâdın tañla sen ayırıp ğarîb kılma
 Heme 'aşıķnı didârınğdın anda bî-naşîb kılma

10 Metinde "ümmetlerini"

11 Üçüncü mısradâ vezin düşüklüĝü var.

14 Metinde "'aşıklarınĝnı"

15

Kılur ni'metige şâkir belâğa hem kılur şâbir
 Bilipdür hem [e] siz hâzır ki zikriñg aytadur zâkir
 Bularnı nâ-ümîd kılma iki dünyâda yâ kâdir
 Muḥammed Muştafâdın tañla sen ayırıp ğarîb kılma
 Heme bendeni didâriñgdin anda bî-naşib kılma

16

İrür Hâliş resûlning na't-ı gülzârı ara bülbül
 Velikîn 'âşî men bir kemterin-i hâksârî kul
 Köñgül cüş urdı aytıp men 'azîzler ayt didi bir yol
 Muḥammed Muştafâdın tañla sen ayırıp ğarîb kılma
 Heme mü'minni didâriñgdin anda bî-naşib kılma

VII

C 53

Hikmet

1

Cihânğa kaysı ten keldi yârânlar ölmeyin qalmas
 Körer közgesige hâk [tañla] tîre bolmayın qalmas
 Körüptür mü kişi dünyâğa kelgen kitmeyin qalmas
 Yamandur yaḥşıdur yer birle yeksân bolmayın qalmas
 Ölümniñ şerbetini hiç âdem[i] tatmayın qalmas

2

Özümniñ hâlini aytsam yetim-i bî-nevâdur men
 Velikîn hazretinğde ne diseñg fermân-revâdur men
 Vücûdum barça 'âlem halkıdın men ibtidâdur men
 Qarasam her hâlma bir bende-i Qâdir Hudâdur men
 Cüdâ kıldıñg atadın hem anadın toğmayın qalmas

3

Biley diseñg anı ol qâbızu'l-ervâḥ digen mihmân
 Qolımdın qalması 'âlem ara herġiz ni [hiç] bir cân
 Hudâniñg bu işige barça 'âlem aklıdur ḥayrân
 Neçe âdem balasınıñg közini kıldılar giryân
 Körüpdür mü kişi dünyâğa kelgen kitmeyin qalmas

C 54

4

Ki taht üstide [koymadı] neçe şāh-i keyānlarnı
 Yaruq dünyāda koymadı neçe şāh-ı cihānlarnı
 Bozup ber-bād[ge] berdi neçe yerde hānümānlarnı
 Yiberdi yer yüzige neçe yüz miñg gül-ruḥānlarnı
 Yamandur yaḥşıdur yer birle yeksān bolmayın ḳalmas

5

Yüzi gül saçı sünbül serv-i ḳad āzādeler bar mu
 Közi bādām dehānı ḡonce dik şehzādeler bar mu
 Ḳanı Eflāṭūn-dānāne vü dānā-sārālar bar mu
 Ḡarīb ü bī-kes ü bīḡāre vü üftādeler bar mu
 Ecelniñ şerbetidin hiç zī-cān içmeyin ḳalmas

6

Resül aydı eyā yalḡuz ḳulunum saḡa kelgendür
 Bu ḳismetni Ḥudā özi ezelde özi ḳılḡandur
 Seniḡ birle meni ‘ālem yaratḡan özi bilgendür
 Cüdālıḡ ḡançeri bilsenḡ meniñ baḡrımnı tilḡandur
 Rızā bol mendin İbrāhīm bu cāniñ almayın ḳoymas

7

C 55

Seniḡdin ayrılıp köp bolḡusu babanıñ armānı
 Seni izlep cihānda ḳalmaḡay ten içre dermānı
 Neçük ḳılmaḡ kerek oḡlum Ḥudāniñ bolsa fermānı
 Ne müşkildür atasıdın oḡulnı ḳılsa ḡırmānı
 Seniñ birle maḡa ḳismetde bolḡan kelmeyin ḳalmas

8

Biliñ dōstlar resül oḡlı yete yaşıda ada boldı
 Bolup rāzī ḳazāsıḡa bu ümmetke fidā boldı
 Anıñ cānını almaḡ [ḳa] Ḥudāyımdın nidā boldı
 Muḡammed neylesün dōstlar heme kārı Ḥudā boldı
 Baḡıp körseñ heme [dōstlar] munıñ dik bolmayın ḳalmas

5 Son. mısırada bir hece eksik.

6 “İbrāhīm” yerinde önce «ای اغلوم» yazılıp karalanmış.

8 Metinde “yaşıda”

9

Didi Hâliş köyüp cânı resûl oğlu vefâtını
 Kıyâmetke tükenmeydür eger aytsam şifâtını
 Beyân hiç kim kıla'lmaydur alarnıñ cedd-i zatını
 Meded her dem alardın izlenür taşlap uyatını
 Her işniñ kinide bolğan qolıǵa almayın qalması

VIII

C 56

Hikmet-i diğeri

1

.....
 Dünyâda ğam cāmıdın ğasret şarâb içken babam
 Yete yaşda oǵıǵa kefen tonın fıçkan babam
 Oǵlı bu demde barıp yer qoynını kuçkan babam
 'Aşı ümmetler üçün bir oǵlıdın keçken babam

2

Gerçi cân şirîn irür ümmet üçün boldum rızâ
 Tanǵla maşşerde 'arasât yeride bolmanıñ izâ
 Bizge bergey ümmetiñiz qâdirim rüz-i cezâ

3

Ey baba yahşı qalıñ qıldı meni sizdin cüdâ
 Ümmet üçün eyledim men [hem] 'aziz cânım fidâ
 Ümmetiñge qıl şefâ'at dip igem qılǵay nidâ
 Pes tufeyliñdin yarattı ibtidâ vü intiha
 Salmasun aldımǵa süz dip süzini ayǵan babam

4

C 57

Boldı İsmâ'îl babam Mînâda qurbân tivesi
 Enbiyâlarǵa Hudanıñ mundağ irdi şivesi
 Halk-ı 'âlem bilsenizler men anıñ nebiresi
 Hem babamnıñ bağıda tikken meyvesi
 Ol dirahıt ü bih-ı bünyâdı bilen köçken babam

3 "Pes" metinde « ۛ »

5

Ey babam kaydağ kılur siz men yetimdin ayrılıp
Men kiter men siz qalur siz firqat otığa yanıp
Gah gah ricāliñizni körgey ervāhim kelip
Biliñiz yig yıglañız [hem] qalmağay siz yıqılıp
İbrāhīmğa köz yaşını her taraf saçқан babam

6

Ey Hudāyā bu sebebdin boldı dōstunğ ğam-devā
Ümmet üçün boldı babam yüz elemge mübtelā
Dünyāda miñnet meşaqkatnı añğa kördi revā
Derd-i dāğını ziyāde eyledi men dik belā
Ölerimde tiziğa alıp meni quçқан babam

7

Ümmet-i ʿāşī üçün andağ cefālar körmedi
Öziniñ boynığa türlüğ bār-ı ğam ayrılmadı
Keldi āyāt u ʿazāb tünlerde herġiz yatmadı
Ümmetiniñ ğamıda içken peykām ötmedi
Hem ata anasıdın hem oğlıdın keçken babam

C 58

8

Ol Uñudniñ tağıda sındı tişi ümmet üçün
Hem yene Miʿrāc tünı aqtı yaşı ümmet üçün
Kiçe kündüz örtenip içi taşı ümmet üçün
Tinmeyin laħza zamāni-ge başı ümmet üçün
Mekkedın Medīnege ümmet üçün köçken babam

9

İbrāhīm hasret kılıp yıgladı ol dem zār zār
Közlerin[iñ] yaşların[ı] tökti mişl-i nevbahār
Keldi āhır vaqtıda ümmetlerige yār ü kār
Uşbu sözni nazm kıldı imdi Hāliş yādġār
Ümmet üçün dünyāda şundağ cefā körġen babam

IX

C 73

Kıışsa-i İbrâhîm

1

Hamd aytayın yaratқан ol Hudāğa
 Yete kat yer yete āsmān eyledi
 Raḫmetin yağdurup cümle cihānğa
 Kiçe kündüz mäh-ı tībān eyledi

2

Birevni şād itip eyledi ḫandān
 Birevniñ közini eyledi giryān
 El-kıışsa bu dünyā irür bī-pāyān
 Barçanı yer birle yeksān eyledi

3

Ser-nigün eyledi çerḫ-i keyvānnı
 Bī-sütün eyledi tokuz āsmānnı
 Ādem üçün yasap uşbu 'ālemni
 Yaḫşı menzil yaḫşı mekān eyledi

4

Reng be-reñg açılmış kırmız[ı] güller
 Körgeç anı şeydā bolur bülbüller
 Çırmaşıpdur serv anğa sünbüller
 Süsen birle hem ergavān eyledi

5

Şun'ıdın 'ālemni eyledi ber-pā
 Yer yüzün Ādemge eyledi me'vā
 Benī insān yaratıp barçadın a'lā
 Ḥaḫ anı barçağa sulṫān eyledi

1 Metinde "raḫmetidin"

4 Metinde قرمیز

6

Men aytayın eşit yaḥşî hikāyet
Bizdin burunqılar kılmış rivāyet
Öttiler dünyādın şāh-ı risālet
Muştafānı ḥabīb-rahmān eyledi

7

C 74

Ḥazret-i resūlning oḡlı İbrāhīm
Cemālīga müştāk irdiler dāyım
Emr eylep cānını aldı Ḥudāyım
Sivüklük ferzenddin cüdā eyledi

8

Resūlda bir yalguz oḡul bar irdi
Mubārek atları İbrāhīm irdi.
Mihribānlık kılip resūl sevirdi
Kör neçük dōstıḡa fermān eyledi

9

Yete yaş çağıda mekteb oқurdi
Қalem tutup kāhā hem ḥaṭ kıturdi
Neçe zamān bu ḥāletde yörürdi
Körgil neçük ḥüküm subḥān eyledi

10

Bir küni mektebdin keldi ol dilber
Қушаḡıḡa alıp söydi peyḡamber
Atalık şefkatın ol ḥayru'l-beşer
Mihribānlık kılip ḥandān eyledi

11

Kemāl-ı şun'ıdın қudretlik rahmān
'Azrā'ılını ol dem eyledi fermān
Barıp Muḥammedge aytkıl bu zamān
Bu işni ne üçün yaman eyledi

6 "eşit" metinde اشيب

7 Metinde سيوكايك

∞ Metinde "körgil"

12

Oğlın söyler bolsa ümmetdin keçsün
 Ümmetni diseler oğludın keçsün
 İkisiniñ birin mañğa tafşursun
 Muḥammedge mundağ fermān eyledi

13

C 75

‘Azrā’īl emr’ile keldi ol sā‘at
 Resūl cemālını kıldı ziyāret
 Beyān kıldı Ḥaḳ emrini risālet
 Muḫtafāğa bir bir beyān eyledi

14

Aydi ‘Azrā’īlğa resūl-ı Ḥudā
 Ümmet üçün kıldım İbrāhīm fidā
 Ḥaḳ Ta‘alā bolsa bu işdin rızā
 ‘Aḫī ümmet üçün giryan eyledi

15

Uşol-dem ‘Azrā’īl didi yā resūl
 Keltür İbrāhīmni mañğa bī-melūl
 Cānın alay Ḥudāyımnıñ emr[i] şol
 Şābirler cāyını cinān eyledi

16

Ol hāletde yok irdiler İbrāhīm
 Hem- sebaqlar birle mektebde kāyim
 Bularğa raḥm itsün kādir Ḥudāyım

17

Mektebte işikige resūl keldiler
 Bir oğlandın İbrāhīmni sordılar
 Bergil İbrāhīmdin ḥaber didiler
 Başım ağırdur dip beyān eyledi

12 Metinde “ümmetini”

14 Metinde “aydılar”

16 Metinde “eylesün”

18

Kirip İbrāhīmğa didi ol oğul
Yā İbrāhīm çarlap kelüpdür resül
Uşol-dem İbrāhīm çıkıp bī-melül
Kördi babasını hayrān eyledi

19

Sordı ne dip keldiğiz bab be zamān
Mubāreğ cemālınğız bolupdur za'ferān
Aydı resül keldi 'aciz bir mihmān
Seni körmeklikke armān eyledi

20

C 76

Ol zamān keldiler ikilen yörüp
'Azrā'il [hem] selām berdiler turup
İbrāhīm titredi heybetin körüp
Gül yüzleri mişl-i hazān eyledi

21

Çorqup baquştılar resülğa hemān
Tut yaqın meni'özünge bu zamān
Cān u tenim çorqup çalmadı armān
Bu neçük heybetlik mihmān eyledi

22

İbrāhīmğa aydı resül-i Hudā
Bu kılğusu birni biridin cüdā
Kızını anadın[hem] oğuldın ata
Tenğri mundağ hükmi revān eyledi

23

İbrāhīm bildiler 'Azrā'il iken
Kılğuçıdur barçanı [ol] bī-vağan
Rāzī bolup Tenğri rızāsı bilen
'Aşī ümmet üçün qurbān eyledi

19 Metinde "sordılar"; "baba"; ikinci mısradā hece fazlalığı var.

22 Metinde "bular"

23 Metinde "... anı qurbān eyledi"

24

Ruḥṣat tilep aydı mektebge barsam
Hem-sebaqlar bile hoşlaşip kelsem
Rızâlık tilep beḥil-lık alsam
Bu sözlerni didi giryân eyledi

25

‘Azrā’îl ol demde ruḥṣat berdiler
Barıp kelmeklikke fuṣṣat berdiler
Ḥaḳnıñ fermânığa müḥlet berdiler
Mekteb sarı yığlap revân eyledi

26

C 77

İbrâhîm aydı ey hem-sebaḳ-yârân
Rûḥımnı du‘âdın kılmıñ ferîṣân
Kimlerdin qalmaidur bu fânî devrân
Güyâ kıyâmet-i zamân eyledi

27

Ol zamân İbrâhîm barça oğlanlar
Bir birin ziyâret kılışip fiğânlar
El-vedâ‘ el-vedâ‘ barça yârânlar
Didi öy sarığa revân eyledi

28

Kördiler ‘Azrā’îl turur intizâr
Bir dem İbrâhîmğa ‘Azrā’îl baqar
Heybetidin qorqup titrep bî-qarâr
Yafşup babasığa lertzân eyledi

29

Muştafâ yığladı körege gözüm
Hükm-i Ḥudâ bolşa netey yalğuzum
Köñlümnıñ arâmı sözlerge sözüm
Fânî dünyâ kimge emân eyledi

24 Metinde “ ... hoşlaşip alsam”

27 Metinde “b. birini” , “ ... ey barça yârânlar”

28 Metinde “yafuşup”

30

Ata bala turup derdin aytişti
 Cān almaqqa ‘Azrā’īl hem yetişti
 İbrāhīm yā baba didi baquşti
 Muştafā koynıda qażā eyledi

31

Ümmet üçün keçti oğuldın resül
 Dürüd aytıp dāyim bolmağıl melül
 Şahābe barçağa tüştiler gulğul
 Güyā kıyāmet-i zamān eyledi

32

Yudılar hażret-i ‘Osmānu’z-zamān
 Keydürüp kıyāmet tonını hemān
 Namāzın kıldılar köterip revān
 Bākī öyge defn-i mekān eyledi

33

C 78

Keçtiler oğhdın ümmetni didi
 Bizniñ deķ ‘aşıleriñ ğamın yedi
 Ata birle anasını dimedi
 Ümmetige[ol] Haķ mihmān eyledi

34

Ol zamān münkir ü nekīr kirdiler
 Hūdā vü peyğamber kim dip sordılar
 İbrāhīm ol zamān baķıp turdılar
 Münkir nekīr baķıp hayrān eyledi

35

Muştafā işitip nidā-yı ekber
 Teñgrim Allāh digil atam peyğamber
 ‘Āşī cānī ümmetige ol rehber
 Telkīn kılıp sözni ‘iyān eyledi

30 Metinde “Muştafāniñ k.”

33 Metinde “ğamını”

36

Münkir nekîr işittiler bu cevâb
Yandı be-dergâh-ı Hudây-ı cenâb
Kara keyip keldiler Cibrîl şitâb
Ta'ziyet-i fahr-ı cihân eyledi

37

Cebrâ'îl aydılar kim yâ Muştafâ
Selâm u dürüd [hem] iberdi Hudâ
Mağsûdın tilesün kıılır miz revâ
Mağsûdın Hağ özi âsân eyledi

38

Mağsûdum bu irdi eyâ Cebrâ'îl
Ümmetim günâhın eylese yeñil
Ümmetim[niñ] günâhıdın men hacîl
Ümmet 'arzın Hağğa efşân eyledi

39

Cibril aydı ağâh boluñg Muğammed
Ümmetiñgâ kıldı 'afv ile rağmet
Barça ümmetleriñg câyını cennet
Behişt-i cavidân cevân eyledi

C 79

40

Hâliş[â] bu dünyâ bir mihmân-hâne
Bu mihmân-hânede bizge hem-hâne
Ne şâh ne gedâ barçası yeksâne
Kara yir bağrıda pinhân eyledi

36 Metinde "Cebrâ'îl"

37 Metinde "mağsûdını"

39 Metinde "Cebrâ'îl aydılar..." . "Behişt-i cavidân içre..."

40 Metinde "Bu mihmân-hânedeki ..."

X

Hikmet

1

C 123 D142 Eyâ âdem gâfil yörme yarağınğ kıl
Ölüm bir kün saña yetip kiler irmiş
Bağ u büstân hânümanıñ sarâyınğnı
Bir lahzada zir ü zeber kılar irmiş

2

D 143 Cân çıkarda karşı kelse ol 'Azrâ'il
Kâfir mü'min Hudâyığa bolur kâ'il
Bir biridin cân u beden bolur sa'il
Ciddinğ kanı körset diyü tiler irmiş

3

Bendelikde ötken bolsa muñluğ başınğ
Şeherlerde aqqan bolsa közde yaşınğ
Ger yok bolsa ne bolğusı seninğ işinğ
Başlarığa kara künlər salar irmiş

4

C 124 Gassâl kelip tahta üzre alğay seni
Ol dem aytur imdi seninğ tuhfenğ kanı
Yir üstide âdem kılgan Allah seni
Hem yaşıydın hem yamandıñ sorar irmiş

5

Yup bolğan sonğ alğay seni kefen ara
Kefen turğay uşol yerde su'âl kıla

¹ yörme] D turma | kiler i.] C kelür l. | hânümanıñ] D hânümân ||

² karşı C قورشو | kelse] D kelür | bir b.] D her b. | Cân u beden] D cân alğuçı | diyü] D diben | aytur i.] C tiler i. ||

³ ö. bolsa] D ö. seninğ | şeherlerde ... bolsa] C aqqan bolsa şeherlerde | ger] D'de yok | seninğ i.] D seni i. | başlarığa] C başlarığa ||

⁴ ol hem] C ol dem | seninğ] D seni | 3. Mısra D'de "A'nalige tañla qarap bilgil muni" ||

⁵ yup] D yuvup (يوب) | uşbu] C uşol | o. hem] D o. dem | Sorap] D Sorup | biler i.] C bilür i. ||

D 144 Gâfil âdem uşbu yerde ne dir sına
Niyâzını ol hem sorap biler irmiş

6

Urap çulğap derhâl alar alğay seni
Tâbüť üzre hem yatğurup koyğay seni
Anda alıp barur seni tuğfeğ qanı
Bol-dem sendin su'allerni kılar irmiş

7

Tört tarafdın kişi alıp kötergeyler
Bir sâ'atde ğüristäğa keltürgeler
Lağid içre alıp seni yatğuzğaylar
Bilmem anda ğalıñğ neçük bolar irmiş

8

D 145 Lağid aytur ol dem sağa ğoş kelip sen
Qandağ işler tiriglikde sen kılip sen
Munda râğat körüp yatay digey mü sen
Cümle sendin mundağ su'al sorar irmiş

9

Seni anda ğalâyıklar qoyup yanğay
Mürde teniğ tar lağidde yalğuz qalğay
Anda cāniğ yine tenğa qayıp kirgey
Münkir Nekir uşol demde kiler irmiş

10

C 125 Su'al kılır Ğudāyınığdın hem resüldın
Aymağunça qoymağaylar sen melüldın
Qutulmayın cevāb berseniğ cān u dildin
Ğür u ğılmān qarşu sağa kiler irmiş

⁶ Çulğap] C çırmayp | derhâl alar] C Kefen içre | bol Dem] D bu hem | Su'al lerni] D Mundağ su'al ||

⁷ t. tarafdın] D t. tarafge | alıp] D kirip | keltürgeyler] D yetürgeyler | 3. Mısra D'de" alıp barıp lağid"

⁸ D'de 2. Mısra : "bu neçük iş tiriglikde sen kelip sen" | sorar i.] C kılır i. ||

⁹ C'de 2. Mısra : "mürde teniğ cāniğ yine kelip kirgey" | C'de 3. Mısra : "anda cāniğ teniğ seniğ yalğuz qalğay" | kiler i.] C kelür i. ||

¹⁰ C'de 4. mısra : "ğürlerini alıp sağa kelür irmiş" ||

11

D 146 Tā kıyāmet meşğūl bolur hūrlar bile
Gūr içinde kün keçürür oynay küle
Ziyāretke hūrlar kelür küle güle
Kaçan andağ bolğan kişi öler irmiş

12

‘Āciz kelse cevābıdın her kimerse
Sözley almas niçe eger su’āl kılsa
Bilmeseler hiç nimerse alar sorsa
Otluğ ‘amūd bilen olar urar irmiş

13

D 147 Päre eyler bu ādemniŋ a‘zāsını
Biri turup biri salur ‘amūdını
Başdın ayak ol mürdeniŋ vücūdını
Her urğanda zerre zerre kılar irmiş

14

Hāliš imdi öz özünge ‘amel kılgıl
Kiçe kündüz zārī bilen köp yığlağıl
Bir iş kılıp İmān alıp kite körgil
İmānlık kul dāyım anda küler irmiş

¹¹ C’de 2. mısra : ” gūr içinde tün kün oynar küle küle ” | h. kelür] D h. kilip | bolğan k.] D bolup k. ||

¹² niçe... kılsa] D neçe su’āl alar kılsa | bilmeseler] C hiç bilmesler | C hiç n.] C her n. | bilen] D birlen | olar ... irmiş] D anı salar irmiş||

¹³ päre] C farça | ādemniŋ] D ādemni | a‘zāsını] C vücūdını | turup] D koyup | ayak] C ayağ | Mürdeniŋ] D ādemni | vücūdını] C a‘zāsını | kılar i.] C bolur i. ||

¹⁴ Hāliš] D Hālis | özünge] D özünge | z. bilen] D z. kılıp | k. yığlağıl] D yığla yörgil | kite k.] C barar k. | imānlık] C imānlık||

XI

Hikmet

1

Döŧtlar şalıb isenę şalıb-i cânān bolęıl
 'ıřķ kuyığa kırip andın müselmān bolęıl
 Keçiben devlet ü 'izzetdin ħırāmān bolęıl
 Kıçelerden āh urup yolıda ħayrān bolęıl
 ħ'āhiř-i nefis isenę řā'at-i rızvān bolęıl

2

Yā eger 'ıřķ[nı] şaleb bolsanę 'aziz cāndın kıç
 'izzet ü ħürmet ü ikrām [birle] sultāndın kıç
 Püşt ü pa Edhem [-şıfat] bol māl u ferzenddin kıç
 Rüz u şeb 'ıřķ tilep mülk-i Süleymāndın kıç
 ħızmet-i pır-i muęān işkide miħmān bolęıl

3

C 140

Ey dilā da'vā-i 'ıřķ kıılma besī āsān imes
 Neçeler yolęa kırip menzilige yetken imes
 Kim ki bu yolnı heves kıldı beķā kıalęan imes
 Kıademin ilgeri kıoyęanlar kıtip yanęan imes
 'ıřķnıę düldülüğa kıābil-i merdān bolęıl

4

'ıřķ bir kıal'a irür küy[ı] anığ pür-ħařarı
 Ejderi mār u feleng-bişe sem içre zehri
 Bilesin 'āřık imes kılsa anığdın hazeri
 Diğer ma'řūkıdın bolmasa heręiz nařarı
 Mene bu 'ıřķ bolur, 'ıřķ ara sultān bolęıl

5

'Āřık imes 'ıřķ otığa [hem] semender bolmay
 şem' pervānesi dik köyeli aħker bolmay

XI

6 İlk mısradaki "hem" yerinde, metinde "kirip" var.

TDED : 9

C 141

‘Işk otığa qadem urma [yā] qalender bolmay
 ‘Işk hāşaki ara bāde-i şarşar bolmay
 Cā-be-cā eyle muni otıda yeksān bolgıl

6

‘Işkniñ şartı budur özni resā kılamak şart
 Yok itip mālnı vü dünyāni adā kılamak şart
 Kesiben öz başını ‘ışkğa bahā kılamak şart
 ‘Işk[niñ] sūdāsığa canı fidā kılamak şart
 Terk ilip horde-i h̄vāb t̄alib-i cānān bolgıl

7

‘Işkniñ yolıda yörmek kerek meydāni
 ‘Işkniñ aldidā yeksāndur gedā vü sultāni
 Mişl-i İsmā‘il-şıfat bolsa kerek qurbāni
 ‘Işk deştide kerek berāber şarāb qanı
 İçiben h̄n-ı ciger rūh gızā qan bolgıl

8

C 142

Sālikā ‘ışk-talebniñ işidür āh-ı şeher
 Köydürür cān riştesin ‘ışk otıda şu‘le
 Her şeher āh uruban taşlağusı şu‘le şerer
 Köydürüp tohm-ı hevā eylegüsi zır ü zeber
 Sen mu hem ‘āşık isenğ berre-i biryān bolgıl

9

Hālişā ‘ışksız ādemīge insān dimegil
 ‘Işk b̄yüydın haber almasa merdān dimegil
 Bī-maḥabbet kişini ašlā qad-i revān dimegil
 ‘Işk mezḥebige sal ašlā müselmān dimegil
 Yastanıp k̄y-ı maḥabbetni müselmān bolgıl

7 Birinci mısradā hece eksikliğı var.

XII

- C 327 Kışsa-i Cāber rażiya¹llāhu ²anh
- 1 Künlerde bir kün resūl Medīnede irdi-ya
Muḥārebe kılğalı kāfir çerig kıldı-ya
 - 2 Ol kün aşḥāb yığıldı heme meşveret kıldı
Her qaysısı bir sözni ötesige saldı-ya
 - 3 Selmān Fārsī aydılar mende bardur bir sözi
Qabūl bolsa uşbu söz men aytayın didi-ya
 - 4 Resūl aydı beyān kıl biz hem anı bileli
Ma³qūl bolsa kılalı uşbu sözni didi-ya
- C 328
- 5 Aydı bizniḡ şehirde ḡandek kıılır tegrede
Düşmen qalur ḡayrānda öte bilmes didi-ya
 - 6 Barça munı ḡvāhladı qal⁴a taşığa çıktı
Selmān Fāris başlağıl ḡandek yirin didi-ya
 - 7 Eḡrāfını aylanıp ḡandek qazıp keldiler
Bir yerde bir uluḡ taş ma⁵lūm [kılıp] turdı-ya
 - 8 Ḥīle bile ol taşnı ḡiç kim ala bilmedi
Peyḡamberniḡ közleri ol dem taşğa tüşti-ya
 - 9 Peyḡamber mītīn aldı ol dem taşka bir urdı
Maḡrib sarı şehiriḡ ādemleri kördi-ya
 - 10 Yene bir mītīn urdı maşrıq sarı yüzlendi
Maşrıkdaki vilāyeḡ heme barça kördi-ya
- C 329
- 11 Üçünçi mītīn urdı Rūm ḡarafı yaradı
Rūm şehriḡ ādemi ol ḡāletde kördi-ya
 - 12 Törtünçide Hindūstān hem köründiler ⁶ıyān
Ḥalkı anıḡ bī-gümān anda ma⁷lūm irdi-ya

XII

¹ Metinde "küni", "kāfirge"

² Metinde : خنداق

³ Metinde "şehriḡ" yanında "ḡalkıniḡ" da yazılmış.

- 13 Peyğamberğa aydılar vâkıflerni sordılar
Bir sır kördük didiler ol neçükdür didi-ya
- 14 Resül aydı aşhâbğa turuñg barıñg eñrafğa
Yol açılı aşhâbğa mendin songra didi-ya
- 15 Resül ol kün terledi başın aldı
İşqqa muqayyed boldı qazmaq üçün didi-ya
- 16 Peyğamberniñ qarnığa ol kün taş bağık idi
İtekidin Cäberniñ taşqa közi tüşti-ya
- 17 Cäberniñ közi tüşti yığlap ornıdın turdı
Öy sarığa yüzlendi hatunığa aydı-ya
- C 330 18 Cäber aydı ey hatun ma'lüm bolur kim bu kün
Peyğamberniñ qarnığa taş bağıkdur didi-ya
- 19 Açlıq birle mübtelâ ol resül-i bâ-şafâ
Tartadur dâyim cefâ ümmet üçün didi-ya
- 20 Zâ'ifesi ol zamân Cäberğa aydı revân
Men aytayın bu zamân qulaq salgıl didi-ya
- 21 Oğlanlarnıñ oğlağı azğına un bar tağı
Bu ikevni men tağı ta'am kılay didi-ya
- 22 Sen barıp teklif etkil yene sen mañğa [yitkil]
..... tayyâr itkil resül kilsün didi-ya
- 23 Cäber sözge kıvandı resül aldığa bardı
Bu sözlerni aytıban ol dem teklif kıldı-ya
- C 331 24 Resül aydı öyüñde ne türlüg ta'amıñ bar
Cäber aydı bir oğlaq azğına un didi-ya
- 25 Resül aydı ey Cäber sin barıp öyüñge kir
Oğlaq itini salıp muhkem kılgıl didi-ya
- 26 Nänni tennür-ğa bağla ağızını muhkem eyle
Men bargunça ikevdiñ açmağay sin didi-ya

18 Metinde باغلاغلیق şeklinde yazılmış.

19 Metinde "tartadurlar"

23 Metinde "bu sözlüğe..."

- 27 Cāber öyige keldi tayyār kıldı
Peyğamberniñ buyruğın ol dem kılıp turdı-ya
- 28 Aydı işit kışşanı tūde tūde guşşanı
Ol cāberniñ oğlını aytay sizge didi-ya
- 29 Cāberniñ iki oğlı dünyālıgda bar irdi
Ol oğlaqnı iķisi oyna dāyim didi-ya
- C 332 30 Oğlaqnı öltürgende uluğ[ı] hāzır irdi
Bismil kılğan birini körüp turup irdi-ya
- 31 Bir zamāndın kiçiki kelip oğlaqnı sordı
Atam öltürdi diben uluğ [oğlan] aydı-ya
- 32 Kiçiki yine sordı qandağ kılıp öltürdi
Uluğ aydı men saña körgüzeyin didi-ya
- 33 Barıban bir fıçaqnı öydin alıban çıktı
Kiçikini yatquzup ayağını boğdı-ya
- 34 Boğzığa fıçaq koydı boğzı koy dik kesildi
Anası haber bildi oğlan tamğa qaçtı-ya
- 35 Ol oğlan tamdın uçtı yıkılıp boynı sindi
İkilesi teng oldı ana baqıp qaldı-ya
- C 333 36 İkisini keltürüp yir öyige kirgüzdi
Üstige büryā salıp erdin yaşrup koydı-ya
- 37 Zāhiri külgü birlen bātnı yığı birlen
Hızmet [kılıp] alarğa qanlar yutar irdi-ya
- 38 Bir neçe zamān ötti resül öyige yetti
Tört yüz şahābe birlen yığılaşıp bardı-ya
- 39 Cāberniñ yir öyige on kişi sıgmas idi
Peyğamberniñ fazlıdın dört yüz kişi sıgdı-ya
- 40 Resül tennürğa kildi tennürniñ ağızın açtı
Bismi'llāh dip qol sunup şahābeğa tarttı-ya
- 41 Bir bir saldı aldığa yetti hālk[nıñ] barığa
Yine baqsa tennürğa hiç tükenmes irdi-ya

⁹⁵ Metinde "barıp"

⁹⁶ Metinde "yaşurup"

⁹⁷ Metinde باغی

- C 334 42 Kazanğa keldi resül yetti aldı bü'l-fuzül
Aşhâbığa tarttı ol yene bâkî kaldı-ya
- 43 Resül keldi ornığa qol saldı ta'amığa
Fermân boldı Cibrilğa resülğa bar didi-ya
- 44 Cibril keldi ol zamân resülğa boldı revân
Selâm aydı Haq uğan ya Muhammed didi-ya
- 45 Yene bu sözni anıla cānıñ bilen sen tuñla
Cāberniñ oğlu birle ta'am yisün didi-ya
- 46 Bu oğlañniñ igesi Cāberniñ oğlanları
İkisin rāzî kılmay neçük yer siz didi-ya
- 47 Resül aydı Cāberğa haber bergil oğluñğa
Kelsün olar aldı[m]ğa ta'am yisün didi-ya
- C 335 48 Cāber öyige keldi za'ifesige aydı
Oğullarıñni bu dem resül çarlar didi-ya
- 49 Hatun irige aydı sizge ne boldı didi
Oğlanlarıñni bu dem yoqlapdur siz didi-ya
- 50 Olar birle resülniñ ta'am yise hātırı
Memül bolğay bir yolu yibersünler didi-ya
- 51 Cāber resülğa keldi 'özrini bir bir ayttı
Hızmetiñ[ge] oğlanlar lāyık imes didi-ya
- 52 Resül yene ta'amğa qol uzatmaq boldılar
Cibril aydı yimegil haram turur didi-ya
- 53 Resül aydı Cāberğa keltür oğlanıñ mañğa
Şadlıg bolsun hem sañğa birge yiylün didi-ya
- C 336 54 Cāber keldi hatunğa keltür oğlanı mañğa
İltey anı resülğa baqıp turur irdi-ya
- 55 Ol dem hatunı aydı sizge ne boldı didi
Resül melül bolmasun yibersünler didi-ya

42 Metinde "tarttılar"

45 Metinde "oğlanları"

46 Metinde "...oğlanları idi", vezne göre "oğlu idi" de olar bilir.

53 Metinde يالوك

- 56 Yene Cāber keliben 'özrin anda aytıban
Oğlanlar hâzır yoqtur melül bolmañg didi-ya
- 57 Yene Cebrā'ıl aydı oğlanı keldürsünler
Hâzır kılmay oğlanı qol urmağıl didi-ya
- 58 Resül aydı ey Cāber imdi bolmadı didi
Üç yol Cebrā'ıl aydı hâzır kılgıl didi-ya
- 59 Yene Cāber keliben za'ıfesige aydı
İmdi bolmaydur anı aytañk kerek didi-ya
- C 337 60 Hatunı söz başladı iki közin yaşladı
İmdi sanğa men bu dem bir söz aytay didi-ya
- 61 Bir kişige bir kişi qoysa eger emānet
Yene alsa emānet māni^c mü-kin didi-ya
- 62 Emānet alğan kişi şabr itmeki kerek mü
Yā yığlamañk kerek mü bendelikde didi-ya
- 63 Cāber aydı ey hatun ol şeri^cat işidür
Şabr eylemek kerekdür bendelikde didi-ya
- 64 Andağ bolsa beri kil bu mañfi sırrını bil
Sen hem imdi şabr kılmay yoqtur didi-ya
- 65 Ol büryāni köterdi Cāber oğlanı kördi
Qanğa boyalıp yatur hayrān bolup qaldı-ya
- 66 Yığlamayın şabr itti resülğa barıp ayttı
Bendelikni oğullar becā kılmış didi-ya
- C 338 67 Resül aydı keltürgil biz hem anı körelı
Ne vāki^ca bolğanın hikmet nedür didi-ya
- 68 Keltürdiler oğlanı resül anı kördiler
Mundağ bolğanın körüp hayrān bolup qaldı-ya
- 69 Bu ne hasret yārānlar bu ne hikmet yārānlar
Bu ne külfet yārānlar neçük kılgum didi-ya
- 70 Yene Cebrā'ıl kildi yā Muhammed dip aydı
Tenğri sanğa söz aydı aytay sanğa didi-ya
- 71 Cāberniñ oğlı üçün du^cāğa qol kötersün
Qudreñimni [hem] körsün neçük kılgum didi-ya

57 Metinde "keltürdiler"

- 72 Tirigni öltürü[r] men ölügni tirgüzür men
Her ne kılsam kılur men kudretim bar didi-ya
- C 339 73 Muḥammed du^{ca} kıldı şahābe āmīn didi
Oğulları tirilip ol dem selām kıldı-ya
- 74 Ol hālde tirildiler hem oynap külüştiler
İr ü ḥatun kıvanıp pervāne dik turdı-ya
- 75 Andın songra kol salıp barça ta^{ca}ām yidiler
Uluğ kiçik toydılar barça du^{ca} kıldı-ya
- 76 Ya^{ca}nī ey müselmānlar bu ^{ca}ibretdür didiler
Yaḥşı pişe kılğanlar zāyi^{ca} kalmas didi-ya
- 77 Cāber [hem] peygāuberni cān birlen miḥmān kıdı
Ölgen oğlu tirildi kudretidin didi-ya
- 78 İhlāş ile her kişi kılsa ḥayr u saḥāvet
İki dünyā yaḥşılıq taḅla körer didi-ya
- 79 Hāliš bu söz aytadur bu söz yalğan imesdür
Hālk-ı ^{ca}alem içinde bir nişāne kıldı-ya

XIII

- C 340 Hikmet-i sulṭān-ı ^{ca}arīfīn raḥmetu^{ca}llāhi ^{ca}aleyh
- 1 Bismi^{ca}llāhdın söz açtı ḥamd u ^{ca}senā aydı-ya
Ḥabībini söygendin ^{ca}alem binā kıldı-ya
- 2 Muḥammed dip at koydı āḥır demde bilgürdi
Mağrib birlen maşriḳқа dīn yolını açtı-ya
- 3 Künlerde rūzī irdi tünlerde bīdār irdi
Ümmetke, ḡam-ḥ^{ca}vār irdi ḳanlar yutar irdi-ya
- 4 Açlıḡğa ḳarār kılğan yatar yerin ḡār kılğan
Tört ümmetin yār kılğan Tenḡri dōstı irdi-ya
- C 341 5 Belāge şabr eylegen nefsiḡe cebr eylegen
Düşmenge ḥarb eylegen Tenḡri^{ca} için didi-ya

73 Metinde : "şahābeler"

74 Metinde : "ḥāletde"

77 Metinde : "cānı"

- 6 Evvel belâ nebîğa soñgra belâ velîğa
Andın soñgra ʿâlemge salğan irmiş didi-ya
- 7 Dünyalıkdın peyğamber toyğunçası yok irdi
Ança üç kün aç irdi namâz öter irdi-ya
- 8 Ol kün ʿĀyişe keldi aldıda hâzır turdı
Resûl namâzın bölđi onğ sol selâm berdi-ya
- 9 ʿĀyişe tilğa keldi yâ resûl-ı Hağ didi
Hiç nemerse yok didi rûze nedür didi-ya
- 10 Her peyğamber bir yolda evkâtların keçürdi
Bizge nedür bu hâlet miñnet çekmek didi-ya
- C 342 11 Resûl aydı ol zamân ya ʿĀyişe kil revân
Cây namâzın köterip nazâr kılğıl didi-ya
- 12 ʿĀyişe lebbeyk didi cây namâzın köterdi
Gevher yâkütını kördi ʿaql[ı] hayrân qaldı-ya
- 13 Ey hatun kulağ[ıñ] sal dünyâ kerek bolsa al
Kılma meni köp melâl dünyâ üçün didi-ya
- 14 ʿĀyişe muştar boldı resûlğa ʿözrî kıldı
Ayağığa yıkıldı resûl andın çıktı-ya
- 15 Reşûl çıktı öyidin ötüp küçe [vü] küydin
Fâtimeñg öyige qadem basıp bardı-ya
- 16 Kördi Fâtime anda resûl kelür bu demde
Karşu aldığa çıkıp kil merhabâ didi-ya
- C 343 17 Resûl aydı ey ferzend közüm nûrı ciger-bend
Miñmân bola keldim men külbenğizğa didi-ya
- 18 Fâtime aydı revân cânım atam ol zamân
Dünyâ ʿuqbî miñribân hoş keldiñiz didi-ya
- 19 Hağret öyige kirdi Fâtime karşu turdı
Bir birge râzın aytıp hâlin ızhâr kıldı-ya
- 20 Resûl aydı ey bütüm taʿâm keltürgil bu dem
Üç kün açık birle men tarttım elem didi-ya

19 Metinde "b. birige"

- 21 Fātime söz başladı qanlıq közin yaşladı
Uyatını taşladı eyā babam didi-ya
- 22 Bu kün tört kün boluptur içim ğamge tolupdur
Açlıq ğaddın ötüptür bizlerge hem didi-ya
- C 344 23 Resül kördi öyide ot yağıqlıq tennürda
Tavuş kelür qazanda resül baqıp kördi-ya
- 24 Resül aydı ey büttem ne bişürüp turup sen
Ot yağıqlıq körer men uşol yerde didi-ya
- 25 Ol ğatun-ı kıyāmet tartıp āh-ı nedāmet
Mendın sorsaŋ ğalāmet aytay sizge didi-ya
- 26 Ğasan Ğüseyn inĝreyür qarnım aç dip yıĝlayur
Her dem köŋli bozular nebireŋiz didi-ya
- 27 Olarnıŋ nuqlı] üçün qazanĝa ot yaqar men
Ğatırge baqar men bu yansun dip didi-ya
- 28 Qara sunı salıp men ğayrānlıqĝa qalıp men
Olar üçün hiç çare qıla bilmem didi-ya
- C 345 29 Resülnıŋ içi köydi derĝal ornıdın turdı
Yıĝlap taşĝa çıktı şahrāĝa yüz koydı-ya
- 30 Beyābānı Ğudāyĝa yalbarıp
Nür-ı didem aç qalıp muŋluĝ turur didi-ya
- 31 Mekke deştige çıktı bir qoyçıĝe uçradı
Barıban selām kıldı qoyçı ğaleyk aldı-ya
- 32 Sordı qoyçı kimdür sin qaydın munda kelür sin
Ne yerlerdin bolur sin diben qoyçı sordı-ya
- 33 Aydı Medīnelik men kirā işlep yörüp men
Ğyālimge ilter men müzdüm alıp didi-ya
- 34 Qoyçı aydı ey yigit sindin soray maŋĝa ayt
Medīne de kö[r]düŋ mü Muĝammedni didi-ya
- C 346 35 Eger sorsaŋ [sen] mendin işit sözni [hem] adın
Muĝammedniŋ aldidın çıkıp keldim didi-ya
- 36 Qoyçı[hem] yine sordı Muĝammed ğizzetde mü
Düşmendin külfetde mü ne ğaldadur didi-ya

²⁶ Metinde : "nebireleriŋiz"

- 37 Hem-ol aydı yaḥşıdır anıḡ yarı Mevlidür
Fikr[i] ümmet ḡamıdır kiçe kündüz didi-ya
- 38 Koyçı aydı ne işde yörüp sen bu revişde
Yaz u yaban kezmişde ne kıılır sin didi-ya
- 39 Resül aydı her kimni işi bolsa kıılır men
Miḡnetimni alıban evkât kıılıḡum didi-ya
- 40 Koyçı resülḡa baḡtı közlerini ırmadı
Resül aydı sen maḡa köp karar sin didi-ya
- 41 Koydı aydı ey yigit her çend saḡa karar men
Andaḡ kişi sin imes ta'accüb men didi-ya
- C 347 42 Resül aydı ḡüb bildiḡ bu ḡālınḡe taḡ kıaldıḡ
Evvel aḡırnı aytsam fayde bermes didi-ya
- 43 Koyçı aydı ey cevān ol töpege bol revān
Şol töpeniḡ astıda ḡayme bardur didi-ya
- 44 Yapıqları nebātın işikleri aḡlasdın
Anda altun taḡt üzre bir ir bardur didi-ya
- 45 Uşol sini işletkey müzde fülünḡı bergey
Neçe kün evkāt bolḡay 'iyāliḡge didi-ya
- 46 Resül aydı uşol ir müselmān mu ya kāfir
Beyān kııl men müsāfir bolay anı didi-ya
- 47 Koyçı aydı kāfirdür yıraḡ yerdin kelipdür
Muḡammedge barmaḡḡa imān üçün didi-ya
- C 348 48 Rüm şehriniḡ şāḡıdur atı anıḡ kıayşerdür
Şunça turḡan mālariḡ nişār kıılır didi-ya
- 49 Resül ol dem yüzlendi uşol töpege çıḡtı
Astıda ḡayme kördi tüşüp anda bardı-ya
- 50 Ol[hem] ḡaymege yetti taşıdın selām kııldı
Kıayşer selām işitkeç köḡli rāḡat tāptı-ya
- 51 Yıpar ıdı kökerdi şāḡrā mu'atḡar boldı
Bir kıılıḡa buyurdı çıḡıp köḡgil didi-ya

- 52 Hızmetkār çıktı anda körer kim yaǵşı bende
Kelip turupdur anda içkerige-kirdi-ya
- 53 Aydı şehensāhıǵa bir yigitdür işikde
Yā Muǵammed irür bol yā şaǵābe didi-ya
- 54 Resül yoǵarı çıktı ǵayşer hızmetde turdı
Edeb birlen söz sordı ǵaydın ǵelding didi-ya
- C 349 55 Resül aydı sora[r]sañ Medinedin kelür men
‘Alemler kezip yörür men evǵāt için didi-ya
- 56 Medineni işitti ǵayşer köñlige tüşti
Muǵammedni soradı bilür mü sin didi-ya
- 57 Muǵammedni bilür men mihrیبānıǵ ǵılur men
Yanıda olturur men dāyim müdām didi-ya
- 58 ǵayşer köñli yarudı eyā birāder didi
Muǵammedge sin meni ilter mü sin didi-ya
- 59 Bir ǵabaǵda on ǵurma alıp aldıda ǵoydı
Yigit munı yi didi sözüm köpdür didi-ya
- 60 Resül Bismi’llāh didi ǵabaǵǵa ilig sundı
Bir ǵurma ǵolǵa alıp loǵma ǵılay didi-ya
- C 350 61 Ol dem Cebra’ıl keldi resül ǵolını tuttı
Ĥasan Ĥüseyn aç didi neǵük yer sen didi-ya
- 62 Peyǵamberǵa ǵaradı ǵayşer kördi yimedi
Nige yimes sen didi ol ta‘āmı didi-ya
- 63 Resül aydı ey ǵayşer mañǵa ruǵşat yoǵ turur
Munı yimek māni’dür mañǵa bol dem didi-ya
- 64 ǵayşer aydı sen meni Muǵammedge yetkürsenǵ
Dünyalıǵdın men seni ǵanı ǵılay didi-ya
- 65 Resül aydı işler men müzdüm alıp barur men
‘İyālimge iltiben ǵaytıp keley didi-ya
- 66 Ol ǵayşerning māhǵa ǵudukdın su alurǵa
ǵırǵ tivening suyıñǵı arǵan ǵılǵan irdi-ya

57 Metinde : “yanıda hem o...”

- C 351 67 Kırk kişini merd-i kâr anğa buyurur irdi
Hile birle kuduğdın anı tartar irdi-ya
- 68 Resül birlen bir kem kırk şol yerde hazır irdi
Bir kişini tereddüd kılıp turur irdi-ya
- 69 Resül aydı ey kayşer kırk kişiniñ işini
Kılsa eger bir kişi ne berür sin didi-ya
- 70 Kayşer aydı sin kılsañ kırk kişiniñ işini
Saña berey müzdesin kabül kılsañ didi-ya
- 71 Resül aydı sin maña her su gâni çıkarşam
On hurma kabül kılsañ tartıp berey didi-ya
- 72 Kayşer anı anğladı cân birlen berey didi
Resül hem karar kıldı çeh ki suğa saldı-ya
- C 352 73 Tört su gâni çıkardı bişinçide üzülde
Anıñ kılğan şadası kulağığa yetti-ya
- 74 Kayşer anı kim bildi gâzab birlen tiledi
Koluñdın kelmes işni nige kıldıñ didi-ya
- 75 Aydı kim peydâ bolur su gâni kim çıkarur
Mâllarım helâk bolur diben heybet kıldı-ya
- 76 Açığılanıp Meħmedni silî tarttı yüziğe
Yalın uçrap köziğe biħod bolup kaldı-ya
- 77 Ol kün âftâb tutuldu zemîn zamân tepredi
Cümle cânlar yıkıldı nevhâ zârî kaldı-ya
- 78 Arş u kürsî inğredi âsmân bi-karar boldı
Zeminler lerze boldı deryâ saçrap turdı-ya
- C 353 79 Ferişteler yığladı Ĥudâyığa yalbarıp
Bizlerge fermân bolsa nâ-büd kılsağ didi-ya
- 80 Aydı Ĥudâ bol-zamân tik turunğlar cümle cân
Ĥudretim bar bu zamân körgüzeyin didi-ya
- 81 İblîs aydı oğlanım bu kün örtendi cânım
Muħammedni kördüñ mü zaħmet çiker didi-ya

72 Metinde : "cânı"

78 Metinde : "arşı"

- 82 İki 'ālem irür bil anıñg üçün yaratқан
Andağ kişi bu miñnet çıkmek nedür didi-ya
- 83 Meni şeytān eyledi bağrımni kan eyledi
Her ne yahşi yamannı özi kıılır didi-ya
- 84 Keling bizler yığılıp teferrücler kıılaluñ
Muhammedniñ ħālını körmek kerek didi-ya
- 85 Barça mel'ün yığılıp temāşāğa turdılar
Peyğambeniñ du'āsın [hem] anğlağıl didi-ya
- C 354 86. Peyğamber didi yā-rab barçanı sin yarlıkap
Her ne ħācet tilesem revā kıılğıl didi-ya
- 87 Ĥācetim ol-dur sañga kayşer ne kııldı mañga
Bī-çāreniñ günāhın 'afiv kıılğıl didi-ya
- 88 Ger meni bilse irdi mundağ kıılmağay irdi
Nādānlarıñ işini pes keçürgil didi-ya
- 89 Peyğamber andın yandı kelip Medine kirdi
Kayşer ornıdın turdı hiç kimse yok irdi-ya
- 90 Oyan bu yan yügürdi ol yigitni soradı
Hiç nişāne tapmadı-ħayrān bolup turdı-ya
- 91 Zamāndın sonğ bir kıılı yügrüp aldıga bardı
Ey ħvāce ne iş boldı karānğguluğ bastı-ya
- C 355 92 Kayşer aydı işikke bir yigit keldi mañga
Anğa siyāset kııldım mundağ boldı didi-ya
- 93 Ol kıul aydı ey ħvāce şerm ü ħayānğ yokıdın
Muhammedge bu işni sen kıılıp sen didi-ya
- 94 Kayşer aydı ne bildiñ ol Muhammed ikenin
Bu 'alāmet ol irniñ şānıdadur didi-ya
- 95 Kayşer turdı yıgladı yaqasın pāre kııldı
Anı bilmedim didi cāhil irdim didi-ya
- 96 Aydı yine kıılığa kıalıp men bu müşkilğa
Kıyāmetde Mevlimğa şermende men didi-ya

84 Metinde : قىلالوك

90 Metinde : uşol

91 Metinde : yügürüp

- 97 Sini āzād kılayın öz yolunġa kıoyayın
Bir sözüm bar sin anı kabül kılsaġ didi-ya
- C 356 98 Gulām aydı ey kıayşer cān birlen kabül kılay
Her ne disenġ men biley andaġ kılay didi-ya
- 99 Kıayşer aydı sen meni baġlap alġıl boynumnı
Arkıamġa kııl kıolumnı südrep yörgil didi-ya
- 100 Taşdın taşġa südregil ġār u ġasge bulġaġıl
Yüz közümni kıan kıılġıl cezām oldur didi-ya
- 101 Kıulı buyruġın tuttı ayaġ yalaġ yöġürtti
Muġammedge ne itti körer mü sen didi-ya
- 102 Zārī kıılıp yıġladı iči taşın dāġladı
Āh u feryād eyledi ol kün kıayşer didi-ya
- 103 Neçe künler yol yördüm rene ü meşakķat tarttım
Barını yelge berdim imdi netey didi-ya
- C 357 104 Kökke yetti fiġānı yerge yetti [hem] cānı
Körüp munıġ ġālını anası hem bildi-ya
- 105 Körer oġlını yolda bir kıulnıġ kıolıda
Südrep yöür bu küyda boynında ġül dedi-ya
- 106 İči köyüp yöürdi oġlı aldıġa bardı
Bu neçük ġāldur didi mundaġ kııldıġ didi-ya
- 107 Aydı ġünā[h] kıılıp men uzun ġamġe kıalıp men
Muġammedni urup men yazuġluġ men didi-ya
- 108 Anası [hem] yıġladı yer ü kökler titredi
Ĥudāyıġa yalbardı yā-rabbenā didi-ya
- 109 Başıını yalaġ kııldı Ĥudāyıġa yalbardı
Oġlum ġüneġkār didi kerem kıılġıl didi-ya
- C 358 110 Menıġ saçıım akıdın sin anıġ ġürmetidin
Yarlıķaġıl bizlerni raġım kıılġıl didi-ya
- 111 Kıayşer aydı ey ana bu yıġlamaķ ne revā
Neçe zārī eylesenġ kabül bolmas didi-ya
- 112 Anası aydı oġlum biz ikevlen baralın
Muġammedge uyahū ‘afiv kıılġay didi-ya

- 113 Kayşer aydı men ʿāşī bī-ḥad irür günāhım
Yüzüm yoktur barurğa ayā ana didi-ya
- 114 Ana aydı qopalıñ şol qolonıñ keseliñ
Hızmetiğa baralıñ rāzī bolsun didi-ya
- 115 Kayşer bu sözge qoptı barmaqğa bel baqladı
Ol qolını késtürüp Medinege bardı-ya
- 116 Bağı yalañ anası boynıda gül belası
Kelürler ikilesi Medinege yetti-ya
- C 359 117 Körünğ Cibril-i emīn biyik rabbu'l-ʿalemin
Sidretü'l-müntehādın Muhammedge keldi-ya
- 118 Aydı Cebrāʿil kayşer keledür [bolma] melül
Hudāyım kıldı qabül sin qabül kıldı didi-ya
- 119 Peyğambeniñ qaşığı keldiler näle birlen
Olturup hacel birlen resül anığa baqtı-ya
- 120 Qanlıq qolını kördi cigeri kebāb boldı
Kelime-i şehadet ʿarza kılgıl didi-ya
- 121 Ana oğul ikisi ol dem imān keltürdi
Peyğamber hem sivindi hoş keldiñiz didi-ya
- 122 Kiskeñ qolın qolığa resül qoyup cāyige
Boldı meşğul duʿāge derhāl şihhat taptı-ya
- 123 Alıp kelgen qumāşın resül aldığa qoydı
Resül üçün barçasın taşadduqdur didi-ya
- C 360 124 Peyğamber[niñ] pür söygen ümmetleridin boldı
Şerīʿat birlen öldi imān birlen didi-ya
- 125 Her kim Hudā yolıda kılsa hayr u saḥāvet
Aḥır[ı] körgey rāhat zāyīʿ qalmas didi-ya
- 126 Ey bende-i günehkār maḥz-ı ümmet atıñ bar
Yoktur namāz niyāzıñ hem ihlāsıñ didi-ya
- 127 Haliş ʿāşī kul irür ʿömrin yelge keçürür
Şefāʿat kılgay mu dip bu sözlerni aydı-ya

114 Metinde "anani"

119 Metinde "hacālet"

120 Metinde "imān ʿarza q ..."

XIV

Hikmet

1

C 407 İlahî teşnelerni mevc-i ol deryâğa yetkürgil
 Hemân ser-menzil ol âdem[bilen] Havvâğa yetkürgil
 Talebde cân fidâ kılgan Zebihu'llâha yetkürgil
 Hudâyâ 'aşî kullarnı resûlu'llâhğa yetkürgil
 Ebâ Bekrî 'Ömer 'Osmân veliyu'llâhğa yetkürgil

2

Günehde Bel'an ve Baūr dik sin kıлма bî-cevher
 Evvel İmân berip âhır kılıdın almağıl gevher
 Bu 'aciz bendelerni kıлмаğıl yol üstide mużtar
 İlahî 'aşî kullarnı resûlu'llâhğa yetkürgil
 Ebū Bekir 'Ömer 'Osmân veliyu'llâhğa yetkürgil

3

C 408 Bu kelgen bendeler rahmet tilep ümmîd-vârıñdur
 Kaçan rahmet alur miz dip hemişe intizârıñdur
 Nazardın taşlama 'acizleriñni hâk-râhıñdur
 İlahî 'aşîlerni ol resûlu'llâhğa yetkürgil
 Ebū Bekir 'Ömer 'Osmân veliyu'llâhğa yetkürgil

4

Heme cân kayğusudur nūr-ı cāndın bî-haber kıлма
 Bu mużtarlıqde yā-rab intizār-ı der-sefer kıлма
 Belādın asrağıl her bendeni zîr ü zeber kıлма
 İlahî 'aşî kullarnı resûlu'llâhğa yetkürgil
 Ebū Bekir 'Ömer 'Osmân veliyu'llâhğa yetkürgil

5

Qıyâmet vahşetidin barça sergerdân bolup tursa
 Heme ehl-i kıyâmet ol zamân hayrân bolup tursa

XIV

¹ Son Mısırada "... 'Osmân 'Alî v..."

⁵ Metinde "ol resûlu'llâhğa y..."

Şırat aldıda qorqup tilmürüp giryān bolup, tursa
İlāhî ‘āşî kullarnı resūlu’llāhğa yetkürgil
Ebū Bekir ‘Ömer ‘Osmān veliyu’llāhğa yetkürgil

6

C 409 İlāhî ötmesün gaflet bile ümmet mehi sālı
Bile’lmes men uşol kün halknıñ qaydağ bolur hālı
Kıyāmet deştide ma’lüm bolur her kimniñ a‘mālı
İlāhî ‘āşilerni ol resūlu’llāhğa yetkürgil
Ebū Bekir ‘Ömer ‘Osmān veliyu’llāhğa yetkürgil

7

Bu bed-eşvārılıq bizlerde rüsvā-yı kıyāmet biz
Müselmān-nāmemiz bardur velikīn bi-diyānet biz
Beher tarzi ki bolsaq ol resūlu’llāhğa ümmet biz
İlāhî ‘āşilerni ol resūlu’llāhğa yetkürgil
Ebū Bekir ‘Ömer ‘Osmān veliyu’llāhğa yetkürgil

8

Üzüp Hāliš köngülni aña ümmet bolmaduq bizler
Hudā dergāhığa layıq ‘ibadet kılmaduq bizler
‘Ameldin hālī biz kışt ü zirā‘at kılmaduq bizler
İlāhî ‘āşilerni ol resūlu’llāhğa yetkürgil
Ebū Bekir ‘Ömer ‘Osmān veliyu’llāhğa yetkürgil

XV

C 421

Hikmet-i Hāliš

1

Kıyāmet deştide ol kün şabā bile barımız
Kaçarsa kil beri dip āh ü vā bile barımız
Çünān elem-zede biz yüz nevā bile barımız
Bu sine dāğını açıp yara bile barımız

XV

1 İlk Mısradaki "bile" Metinde "bilen" şeklindedir.

Ne ğam ki yol haţarının reh-nümā bile barımız
 Dıraht-ı tūbini kōrmekke Muştafā bile barımız
 Muĥammed atlıĝ uşol pādışā bile barımız

2

Ezelde bizge özi va'deler kılıp irdi
 Haţ-ı berāt kıolımızĝa ol kūni berip irdi
 Ki bizge lā taķnetū dip ĥaber berip irdi
 Şefā'atım heme dil-ĥastelerge dip irdi

Ne ğam ki yol haţarının reh-nümā bile barımız
 Dıraht-ı tūbini kōrmekke Muştafā bile barımız
 Muĥammed atlıĝ uşol pādışā bile barımız

3

C 422 Kıyāmet bolsa resūldın burun kōtermes ser
 Ki ūmmetimĝa berāber bola'lmas hiç dīĝer
 Kelūr şefā'at ūçün tamām peyĝamber
 Şefā'atımĝa budur barĝaga barĝaĝa berāber zer

Ne ğam ki yol haţarının rehnümā bile barımız
 Dıraht-ı tūbini kōrmekke Muştafā bile barımız
 Muĥammed atlıĝ uşol pādışā bile barımız

4

Barur miz maĥşerge ol kūn resūlnı kōrmek ūçün
 Ayaĝıĝa yıķılıp kōzümni sūrtmek ūçün
 Fiĝān nālē kılıp aldılarıĝa barmaķ ūçün
 Şikeste ūmmeti biz 'arżımızını aytmāķ ūçün

Ne ğam ki yol haţarının reh-nümā bile barımız
 Dıraht-ı tūbini kōrmekke Muştafā bile barımız
 Muĥammed atlıĝ uşol pādışā bile barımız

5

Ferişteler kelip ol kūn ilgimiz tuta almas
 Kaçar resūlnı kōrūp hem yaķın kile almas

² Metinde "Muştafā "yerinde "rehnümā" yazılmış.

⁵ Metinde "biz düzeĝka..."

Resül bile turur miz bizge dem ura almas
Resülünġ hürmetindin düzeġka süre almas

Ne ġam ki yol ġaţarının reh-nümā bile barımız
Dıraġt-ı tūbini körmekke Muştafa bile barımız
Muġammed atlıġ uşol pādişā bile barımız

6

C 423

İlāhī bizni resül ümmetim dip ayġaylar
Ki kıçkırıp kaşıġa kil beri dip ayġaylar
Bu 'āşī ümmeti-i ġümrahı yolġa salgaylar
Şırāţ başıda turup ilgimizni alġaylar

Ne ġam ki yol ġaţarının reh-nümā bile barımız
Dıraġt-ı tūbini körmekke Muştafa bile barımız
Muġammed atlıġ uşol pādişā bile barımız

7

Ki ġamd birle senā aytıp ol cenāb başlar
Ĥudā-ţaleb kişini āġır Ĥudā başlar

.....
Ģarīb ümmeti biz ki bizni Muştafa başlar

Ne ġam ki yol ġaţarının reh-nümā bile barımız
Dıraġt-ı tūbini körmekke Muştafa bile barımız
Muġammed atlıġ uşol pādişā bile barımız

8

Güneġkār eġlġa қоşma eġl-i rahmet kıł
Ki düzeġ eġlidin kıłma eġl-i cennet kıł
Du'ā kılay ki resül hürmeti icābet kıł
Bu 'āşī Ĥālīşni sin özünġ şefā'at kıł

Ne ġam ki yol ġaţarının reh-nümā bile barımız
Dıraġt-ı tūbini körmekke Muştafa bile barımız
Muġammed atlıġ uşol pādişā bile barımız

XVI

Hikmet

1

Ƙahrıñğa alğanıñ mu yüz körüp öte sin mü
 Cebbârlıgıñı eylep tā yerde tuta sin mü
 Ötüp günehleridin rahmetğa ilte sin mü
 ‘Aşî ümmetlerimning dādığa yete sin mü

C 424

İmdi gāzab Ƙıların sin munda sin mü
 Ol yerde va‘de eylep bol yerde Ƙayta sin mü

2

Ol Ƙiçe ruzî Ƙıldıñ luƒ ile mañğa mi‘rāc
 Levlāk hil‘atını hem keydürüben berip tāc
 Ümmetleringğa diding tañla berür men revāc
 Dūzehdin ‘āşiler[ni] sin eyleding hem iħrāc

İmdi gāzab Ƙıların sin munda ayta sin mü
 Ol yerde va‘de Ƙılıp bol yerde Ƙayta sin mü

3

Maħşerde iki tenni ol Ƙiçe kördüm nā-şād
 Bir biridin beterraƘ ol mañğa Ƙıldı feryād
 Ata anañ bolur dip berding mañğa munı yād
 Ƙil imdi rahim Ƙılğıl ümmet günāhın āzād

İmdi gāzab Ƙıların sin munda ayta sin mü
 Ol yerde va‘de eylep bol yerde Ƙayta sin mü

4

Her çend [ki] nāle Ƙıldı aña ƘulaƘ salmadım
 Yığlap çekiben zārlar ƘulaƘımğa ilmedim

XVI

- 1 Metinde “rahmetingğa”
- 2 Metinde “keydürüp”, “‘āşiler”
- 3 Metinde 2. mısradaki “ol”, “olar” şeklindedir.
- 4 Metinde “çekip”

Bular ata anamdur olar qolın almadım
 Qaramadım olarğa ümmetimdın qalmadım
 İmdi qazab qıların sin munda ayta sin mü
 Ol yerde va^cde eylep bol yerde qayta sin mü

5

‘Āşī ümmetlerim-çün İbrāhîmdin keçürdüñg
 Öz qolumdın hem anğa kefen tonın fiçürdüñg
 Ümmetiñg dip ayırdıñg andın meni keçürdüñg
 Dāyim firāq otıda zehir zakqūm içürdüñg
 İmdi qazab qıların sin munda ayta sin mü
 Ol yerde va^cde eylep bol yerde qayta sin mü

6

C 425

Bir tünde uqlap irdim āyet-i ‘azāb iberding
 ‘Āşī ümmetlerimni dūzeh içige salding
 Üç ay keçe vü kündüz yıqlağanımnı bilding
 Raqmın kelip hem anda al ümmetiñgni diding
 İmdi qazab qıların sin munda ayta sin mü
 Ol yerde va^cde eylep bol yerde qayta sin mü

7

Hāliş meni yoqlağay ol künde yā Muḥammed
 ‘Ālemde bolmağay hiç men dik günāhı bī-ḥad
 Kelmes hisāb sanı yoq luḥfunğ seniñg bī-‘aded
 Şermende vü şerm-sār men qolum alıñg yā Aḥmed
 İmdi qazab qıların sin munda ayta sin mü
 Ol yerde va^cde eylep bol yerde qayta sin mü

5 Metinde “Ümmetlerim için”, “al ümmetiñg dip...”

6 Metinde “va^cde” mükerrer yazılmış

7 Metinde “yoqlağay siz...”, “hiç kim dik...”

XVII

D 284

Hikmet

1

D 285

Eyâ dōstlar nāgeh ecel kilse maᅇga
 Uşol küni niçük bolᅇay meni ᅇalım
 Şunça yıllar turᅇan cānı tendin alsa
 Uşol küni niçük bolᅇay meni ᅇalım

2

‘Azrā’ıl [hem] karşı kilip tursa maᅇga
 Ferişteler tolup tursa onᅇ u solᅇa
 Çengāl salsa uşol sâ‘at bu cānımᅇa
 Uşol küni niçük bolᅇay meni ᅇalım

3

Dünyâ kilse bir tarafdın ol yᅇgürüp
 Şüretini körer bolsa tün köz yumup
 Heybetidin besı kırᅇup közin yumup
 Uşol küni niçük bolᅇay meni ᅇalım

4

D 286

Teşne bolup közüm her yan tirmülᅇüsi
 Olturᅇanlar bu ᅇalımını ne bilgüsi
 ‘Aqlım alıp ᅇüyâ tilim geng bolᅇusı
 Uşol küni niçük bolᅇay meni ᅇalım

5

Deşne birlen şeytān sunı alıp kilse
 Ol deşneni hem körsetip karşı tursa
 Teşne bolsanᅇ içkil tiyü cilve berse
 Uşol küni niçük bolᅇay meni ᅇalım

6

Kōᅇᅇül anᅇa māyil bolsa içeyindip
 Şeytān aytsa sunı sanᅇa bereyin dip

D 287 İmānıñı bersenġ sañğa bereyin dip
Uşol küni niçük bolġay meni ħālım

7

Ümīdim bar ol ħālımıñı özüm bilsem
Mel'ün birlen mücādele kıla tursam
Vaĥdāniyyet tiġı birlen anı ursam
Uşol küni niçük bolġay meni ħālım

8

Luţuf birlen cān alġuçı cānım alsa
Onġdın kilgen feriştege tanuş tursa
Bī-cān bolup bu dünyāda tenim kılsa
Uşol küni niçük bolġay meni ħālım

9

D 288 Feriştelər cānıñı kökke aşurgeyler
Barıp Ādem atamızge tapşurgeyler
Seni fulān ferzendingür dip ayġaylar
Uşol küni niçük bolġay meni ħālım

10

Ādem ata cānım körüp ħōşnūd bolsa
İlliyyinde maġāmıñıñıñ dip ting berse
Eger mundaġ iltifātlar kılmaz bolsa
Uşol küni niçük bolġay meni ħālım

11

Munda ġassāl tenim alıp ol yuġusı
Āĥiretni libāsını kiydürgüsü
Namāz aytıp yer qoynıġa hem salgusı
Uşol küni niçük bolġay meni ħālım

12

D 289 Cānım ħaytıp yine kökdin yerge ingey
Laĥid içre ħaytıp yine tenge kirgey

Münkir nekîr yer astıdın kirip kilgey
Uşol küni niçük bolğay meni hâlım

13

Su'âl kılsa resül birlen Hudâyımdın
Bu dünyâda türlüg taķı kirdârımdın
Haber bilmes hiç kimerse bu hâlımdın
Uşol küni niçük bolğay meni hâlım

14

Ayğan bolsa Hudâyımdın cevâb bersem
Resül nebî Tengrim Allâh turur disem
Raħm itmese laħid içre 'aciz kilsem
Uşol küni niçük bolğay meni hâlım

15

D 290

Hâliş mundağ 'alâmetler başıngdadur.
Yıraķ bolma bu kün tıngla. ķaşıngdadur
Halk içinde yamanlıgıng taşıngdadur
Uşol küni niçük bolğay meni hâlım

XVIII

Hikmet

1

Eyâ döstlar râzım aytay hoş tınglanğız
'Älem ara men dik ğarib bolğan bar mu
Kulak saıp laħza mendin hâl sorsanğız
'Älem ara men dik ğarib bolğan bar mu

2

D 291

Yıraq tüştüm evvel 'azîz diyârımdın
 Urug oymak toĝkanlarım teparımdın
 Şâm u seher kanlar aĝar közlerimdin
 Hiç meniñ dik ĝarîb bolup ħalgen bar mu

3

Haşb-i ħalım saĝa dir men ey Allāhım
 Yoĝtur meni ĝarîbliĝda bir penāhım
 Kılmadı hiç eser meni otluĝ āhım
 Ğarîb bolup ħasret içre ħalgen bar mu

4

Ger cefādın özge yoĝtur nūşākım
 Günehlerim ħaddın füzün yoĝ
 Yarlıĝasa özi raĝım özi kerim
 Yoĝsa men dik ara yolda ħalĝan bar mu

5

D 292

Ķarıp yatar bolsam meni kim sorgusı
 Ölür bolsam cenāzemge kim kilĝüsü
 Yuvup meni kefen ara kim salgusı
 Men dik munĝluĝ ĝurbet ara ħalĝan bar mu

6

Kişi bilmes ħalvet yerge ĝür ħazĝaylar
 Men ĝarîbni iltip anda hem ħoyĝaylar
 Tofraĝ salıp cāylarıĝa hem yangaylar
 Mundaĝ bolup hem tirmürüp ħalĝan bar mü

7

Ķurbet öyi içre Ĥalış ħalıp turur
 Başdın ayak üstühvānı yanıp turur

 Raĝımı kilip anı ħolın alĝan bar mu

XIX

Hikmet

1

D 293

Eyâ dōstlar ecel kilse nāgeh yetip
Tendin cānnı almağunça kilmas bolğay
Niçe aᅇga zārī kılp ᅇan yığlasaᅇ
Feryādıge hergiz seni yetmes bolğay

2

Niçe yigit āzādeler nev-cevānlar
ᅇaşı közi ᅇara serv-i hırāmānlar
Şirīn sözlüg yaş küdekler nev-cevānlar
Ecel kilgeç bir tekellüm ᅇilmas bolğay

3

Kōrer közüm nūrı ol dem tökülgüsi
Bu yürekdin cān riştesi üzülgüsi
Barça cānlıᅇ mundaᅇ bolup hem ötküsi
Hiç kimerse bu dünyāda ᅇalmas bolğay

4

D 294

Güyā zebān ᅇanı imdi bir sözlerse
Aldıdaki turᅇanlar[ᅇa] fermān kılsa
İbret alıp meni ᅇālım körüᅇg dise
..... bilmes bolğay

5

Acıᅇ süçük niᅇmetleri ayırgüçü
Kōᅇül söygen niᅇmetleri ol bilgüçü
Ecel yetkeç ᅇanı dise anı
Aᅇızıᅇa salsaᅇg zerre yutmas bolğay

5 Metinde "yutmas bolur"

6

Çanı dermān kımırlatsam ol olumnu
Yıgıp alsa ol zamānı onę solını

.....
Burnağı dik hergiz ol-dem bolmas bolęay

7

D 295

udreti yoğ ayakların yıgıp alsa
Sefer ılğum tiyü ilge kenęeş salsa
Yağşı alıneğ ey yārānlar dip adrılsa
Başdın ayak öz hālını bilmes bolęay

8

Her kimsege bu hāl irür bilmek_kerek
Āhiretni yarağını ılmağ gerek
Yol başıda hāzır bolup turmağ gerek
Kilse nevbet lağza zamān oymas bolęay

9

Hāliş imdi yatma turup bel bağlağıl
Hāzretinge zārı ılıp köp yığlağıl
Yağşılardın alma bu dem yolęa kirgil
Anda baręan kişi munda kilmes bolęay